

ELŐSZÓ

Az Európai Ifjúsági Kutató Szervezetfejlesztő és Kommunikációs központ 2006-ban a neves ifjúságszociológus, Gábor Kálmán javaslatára indította el Csatlakozás az Európai Ifjúsági Térséghez című programját.

Az eltelt tíz évben évenként ifjúságkutatósi/ifjúságügyi konferencia és további workshopok, szemináriumok zajlottak a program keretében. Lektorált tanulmánykötetek (*Csatlakozás az Európai Ifjúsági Térséghez*, 2007; *Pillanatfelvételek a Kárpát-medencei ifjúságról*, 2009; *Fiatalok a Kárpát-medencében – Mozaikok az ifjúság világról*, 2010), valamint konferencia-kiadványok (*Vajdasági betekintő*, 2006; *Fiatalok túl a sövényen*, 2008; *Csatlakozás az Európai Ifjúsági térséghez 3.0*, 2009; *Csatlakozás az Európai Ifjúsági Térséghez 4.0*, 2010) jelentek meg, melyek hozzájárultak az ifjúság helyzetének megértéséhez, mint az Európai Unió ifjúságról szóló Fehér Könyvében meghatározott prioritáshoz. A projekt keretében megjelentetésre került és Open Access, tehát szabad hozzáférésűvé vált az Európa Tanács és az Európai Unió együttműködésében született T-Kit sorozat három kötete (*Amit a képzésről tudni kell*, *Interkulturális tanulás*, *Szervezetmenedzsment*). A programban dolgozó kollégák munkájának eredményeként a magyar szakemberek számára is hozzáférhetővé vált a modern ifjúságügy és ifjúsági szakpolitika egyik fontos anyaga a World Programme of Action for Youth kézikönyve (*Nemzetközi Ifjúsági Akcióprogram – Ajánlások és elképzelések az ifjúság mindennapi valóságával és kihívásaival foglalkozó stratégiák és programok létrehozására* 2009).

Mindezek alapján állíthatjuk, hogy program tíz éve alatt jelentősen hozzájárult a magyarországi ifjúságügy fejlesztő folyamataihoz – köszönhetően a Mobilitás Ifjúsági Szolgálat, a Nemzeti Civil Alapprogram és a Nemzeti Együttműködési Alap értő támogatásainak.

A most megjelentetett kötetben a hazai ifjúságkutatásokban kevésbé feldolgozott témákat közlünk. A kötet szerzői érdeklődésének homlokterében az ifjúsági szcenárió dimenzióiban igen fontos, ám a vonatkozó kutatásokban részleteiben eddig nem elemzett kérdések állnak.

A kötet súlyponti témája a kisvárosi fiatalok életvilága. Könyvünk jelentőségét az adja, hogy – bár a magyar fiatalok egyharmada kisvárosban él – az elmúlt évek ifjúságkutatásai során a településméret, mint vizsgálati dimenzió, nem kapott kellő hangsúlyt. A tanulmányok másik része a sebezhetőségek köréből veszi vizsgálatának tárgyát. További elemzéseket olvashatunk a fogyatékkal élő fiatalokról, a fogvatartottak oktatási-nevelési-képzési lehetőségeiről, és az ifjúság azon részéről, akik sem az oktatásban sem a munka világában nincsenek jelen, azaz nemzetközi kifejezéssel NEET-esek.

A kötet nyitó tanulmányában *Galán Anita* az 1995 után született fiatalok körében kirajzolódó egyenlőtlenségeket vizsgálja a településtípus vonatkozásában. A screenagerek, a digitális bennszülöttek világáról készült kutatás szerint a településtípusnak jelentős hatása van a fiatalok anyagi státusára, oktatási-, valamint digitális egyenlőtlenségeire. A tanulmány alapvető állítása szerint a technológiához való hozzáférés területi és társadalmi dimenzióiban megmutatkozó különbségei tovább növelik az egyenlőtlenségeket.

A kötet második és harmadik tanulmánya a Dél-alföldi, mezőgazdasági jellegű kisvárosban történt kutatások eredményeit mutatja be. A kutatás során a szerzők megközelítésmódjának centrumában a lokalitás állt, tehát az a települési szint, mely különösen fontos a munkaerőpiacon az új évezredben megjelenő sebezhetőségekkel (úgy mint munkanélküliség, oktatási-képzési hátrányok, értékválság) jellemezhető fiatal személyek és csoportok esetében. *Vida Anikó* dominánsan kvalitatív módszertanokat alkalmazva a fiatalok foglalkoztatási és megélhetési lehetőségeit mutatja be, arra a kérdésre keresve a választ, hogy ezek mennyiben képesek hozzájárulni a pályakezdő fiatalok helyben maradásához, valamint a munkaerő-piacról tartósan kiszorulókat vagy oda belépni sem tudók társadalmi integrációjához, reintegrációjához. A kutatás bizonyítja, hogy a biztos munkából származó jövedelemmel nem rendelkezők számára csak az erőteljesen bizalomfüggő napszám és a közmunka nyújthat némi bevételt. Ugyanakkor a képzettebb fiatalok helyben tartására semmilyen stratégiával nem rendelkezik a település, sőt inkább az látszik, hogy a település „üzemeltetését” biztosító szakemberek erejükhöz mérten mindent megtesznek azért, hogy gyermekeiket elköltöztessék Jánoshalmáról. *Jancsák Csaba* tanulmányában a jánoshalmi középiskolások végzősei körében történt kérdőíves kutatás eredményeit közli. A vizsgálat célja az volt, hogy bemutassa a munkaerőpiac „előszobájában” álló fiatalok saját helyzetükről való vélekedéseit, a jövőképeket, munkaerő-piaci aspirációit. A tanulmány legfontosabb felismerése az, hogy a kisvárosi fiatalok jövőtervezése szempontjából a problémák egymással összefüggő rendszere (munkanélküliség, szegénység, uzsora), valamint az életvilágot jelentősen befolyásoló további problémák (kilátástalanság, izolálódás, etnikai problémák, közüzemi díjak kifizetésének problémái) egymásra rakódnak, melynek következménye, hogy a települési fiatalok másutt képzelik el a jövőjüket.

Oross Dániel tanulmányában a politikai részvétel települési, kistérségi környezetben történő vizsgálatával a 15-29 éves fiatalok részvételének ösztönzésére helyi szinten létrehozott szervezetek felépítését, és a politikai részvétel ösztönzésében elért eredményeit elemzi a Móraalmi (Dél-Alföld) kistérség kilenc településén. A tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, a fiataloknak milyen lehetőségeik vannak arra, hogy érdeklődésük kialakuljon, s van-e módjuk arra, hogy a demokratikus politikai folyamatokba ténylegesen bekapcsolódjanak? A tanulmányban ismertetett adatok forrását jelentő kutatás a Homokháti Kistérség Gyermekek és Ifjúsági Önkormányzatban megvalósított Homokháti részvételi modell működését vizsgálta dokumentum-elemzés, szakértői interjúk, terepkutatás és hibrid survey technikával

készült kvantitatív elemzés útján. Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált kistérségben töredékesen (egy-egy település adottságainak megfelelően) érvényesülnek az ifjúsági részvételi modell elméletben lefektetett elvei a gyakorlatban, valamint a modell gyakorlatba ültetésének különbségei a fiatalok politikai részvételében is tükröződnek. Miközben a Mórahalmi kistérségben is érvényesülnek a magyar ifjúságpolitika fragmentáltságára vonatkozó megállapítások, az adatokból egyúttal az is kirajzolódik, hogy a modell működése (fragmentáltságával együtt is) pozitív hatást gyakorol a kistérségben élő fiatalok politikai részvételi hajlandóságára.

A kötet következő tanulmányában *Bocsi Veronika* kiinduló állítása szerint a fiatalok számára a kisebb településekről elindulva a felsőoktatás világa és az akadémiai eredményesség is távolabbi, nehezebben elérhető célnak tűnik. A felsőoktatásba való bejutás és az ott befutott hallgatói karriernek több „kemény” társadalmi háttérváltozóba is beágyazottak. A magyar oktatási rendszer szelektivitása megnehezíti, hogy az oktatás könnyen járható mobilitási csatornaként tudjon működni. A szerző kutatása során arra keresi a választ, hogy a felsőoktatáson belül a településtípus változója hogyan hat a diákok akadémiai integrációjára és sikerességére. A tanulmányból az rajzolódik ki, hogy miközben a kisebb településekről jövő diákok összességében rosszabb szociokulturális háttérrel jellemezhetők, ám a magasabb presztízsű egyetemi szegmensekben ezek az összefüggések eltűnnek látszanak. Annak ellenére, hogy az eredményességi index átlaga a falusi diákok esetében alacsonyabb, mindezt tovább elemezve azt láthatjuk, hogy a településtípus szignifikáns hatása eltűnik.

Hamvas László és *Szőcs Andor* a Hajdú-Bihar megyei fiatalok élethelyzete és jövőképe közötti összefüggéseket mutatja be a soron következő tanulmányban. A kutatás legfontosabb eredménye (mely minden bizonnyal további kutatásokat ösztönöz), hogy a kisvárosi fiatalok többsége a defenzív jövőstratégiát helyezi előtérbe, mely az egyén pszichés biztonságát preferálja, és ugyanakkor a körükben felülreprezentáltak a jelenorientált időperspektívák. Az előbbi alacsonyabb kockázatvállalással jár együtt, de az utóbbi „a céltudatos jövőépítésre fordított alacsony mértékű erőforrás mozgósítással jár együtt”, és mindezek együttesen gátjai lehetnek az ott elérhető életszínvonal növekedésének, és ezzel együtt kisvárosok felzárkózásának.

A következő tanulmány szerzője, *Miklósi Márta* azt vizsgálja, milyen nehézségek jelentkeznek a fiatalok fogvatartottak oktatása, képzése kapcsán, milyen sajátosságok jellemzik ezt a csoportot a büntetés-végrehajtás rendszerében. A tanulmány alapvető állítása, hogy a fogvatartottak funkcionális analfabetizmusa, továbbá a szociokulturális helyzetükből származó problémák nagymértékben megnehezítik a börtöntanárok és a reintegrációs tisztek munkáját, illetve a fejlesztő folyamatok hatékonyságát. Mindezek miatt a reintegrációért felelős szakembereknek – kriminálandragógiai tevékenységük során – nagy figyelmet kell fordítaniuk a fogvatartottak iskoláztatási hátrányának kezelésére, amelyre vonatkozóan speciális előírásokat fogalmaznak meg a hatályos büntetőjogi, büntetés-végrehajtási jogszabályok is, különös tekintettel a fiatalok fogvatartottakra.

A hazai ifjúságszociológiában újnak számító fogalom jelentette szemléletmód bevezetésére tesz kísérletet *Sánta Tamás* tanulmánya. A magyarországi NEET (Not in Employment, Education or Training) kutatásra fókuszál, azon belül is lakosságát tekintve az ország harmadik legnagyobb városának, Szegednek helyzetét mutatja be a NEET-csoportra tekintettel. A kutatás úttörő munkára vállalkozik és bizonyosan továbbbi, mélyebb megismerést szolgáló kutatásokra sarkall. A szerző a szegedi NEET-es fiatalok kutatáskor két adatbirtokos bázisára támaszkodik (Központi Statisztikai Hivatal, valamint a Csongrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja).

A fogyatékosággal élő fiatal felnőttek oktatásban és társadalmi életben való jelenlétét kívánja bemutatni *Laki Ildikó* tanulmánya. A jelen tanulmány nagy kérdése, hogy vajon leírható-e a fogyatékosok helyzete a statisztikák által, vagy csak számadatokról, egyfajta helyzetképről tanúskodik. A szerző kérdésfeltevése értelmében a tanulmány elméleti részében a fogalmak különböző oldalról történő megközelítésével a fogyatékos kifejezés változásait mutatja be, a gyakorlat oldaláról pedig a statisztika függvényében láthatóvá válnak a fogyatékosággal élő fiatal felnőttek számarányának változásai és az oktatásban és képzésben való jelenlétük. A szerző alapvető állítása, hogy jelenkori társadalmunk sarkalatos kérdései közé tartozik a fogyatékosággal élő emberek helyzetének megismerése és támogatása, és hangsúlyozza, hogy e segítségnyújtás nem csak azért fontos, mert a társadalmi szolidaritás elvei elvárják mindezt, hanem leginkább azért, hogy az érintett csoport ne érezze esetleges kirekesztését, peremhelyzetbe kerülését. A tanulmány felveti annak kérdését, hogy – az oktatás integrált szemléletének beépítésével – a fogyatékosággal élő fiatalok köre sok esetben nehezebben elérhető, mely minden esetben pozitívnak tekinthető, azonban a munkaerőpiacra történő kilépésnél ez a helyzet mégis hátrányt jelenthet.

A kötet utolsó tanulmányában *Ladancsik Tibor* a magyarországi és a vajdasági magyar fiatalok területi identitását kutatja. A szerző célja a fiatalok identitásának vizsgálata, a hasonlóságok és a különbségek meghatározása. Az eredmények azt mutatják, hogy mindkét csoport számára fontos a területi identitás, a vajdasági magyarok számára azonban ez fontosabb, mint a magyarországiaknak. A nyelvhasználattal kapcsolatos attitűdök és a nemzeti identitás is erőteljesebben jelentkezik a vajdaságiaknál.

Köszönetet mondunk Murányi Istvánnak, Pászka Imrének, Piczil Mártának, Szabó Andreának alapos lektori munkájukért, javaslataikért, meglátásaikért, melyek gazdagították a kötet elemző szövegeinek árnyaltságát, emelték tudományos nívóját. Köszönjük a Belvedere Meridionale Kiadónak a könyv megjelentetésében való együttműködését.

Hiszünk abban, hogy e kötet további közös gondolkodást hoz létre és gazdagítja az ifjúságról, illetve az ifjúsági szektorról való ismereteket, sőt hiszünk abban is, hogy javaslatokat, előterjesztéseket sarkall, valamint abban, hogy az ifjúságügyi tervezési folyamatok részévé is válhat.

A szerkesztők